

<p>BOSNA I HERCEGOVINA VIJEĆE MINISTARA Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje</p>		<p>БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА САВЈЕТ МИНИСТАРА Агенција за предшколско, основно и средње образовање</p>
--	---	--

**ZAJEDNIČKA JEZGRA CJELOVITIH RAZVOJNIH PROGRAMA ZA
PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE
DEFINISANA NA ISHODIMA UČENJA**

Mostar, 2018.

Zajednička jezgra cjelovitih razvojnih programa za predškolski odgoj i obrazovanje definisana na ishodima učenja

Voditeljica projekta:

dr. sc. Marija Naletilić

Konsultanti:

dr. sc. Tamara Pribišev Beleslin
dr.sc. Jasmina Bećirović-Karabegović

Projektni tim:

Maja Stojkić, direktorica Agencije za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje
Marija Naletilić, voditeljica projekta, šefica Odjeljenja za Zajedničku jezgru nastavnih planova i programa
Žaneta Džumhur, šefica Odjeljenja za standarde i ocjenjivanje u predškolskom, osnovnom i srednjem obrazovanju
Hašima Ćurak, stručna savjetnica za predškolski odgoj i obrazovanje
Danica Vasilj, stručni savjetnik za razrednu nastavu

Radna grupa:

dr.sc. Marija Naletilić, Danica Vasilj, Hašima Ćurak, Žaneta Džumhur, Marina Zeleničić, Jadranka Bošnjak, Ramiz Nurkić, Dženana Spahić, Alisa Trtak, Dževida Šakrak, mr. sc. Tajma Guzin, Haris Omanović, Matilda Barać, mr.sc. Ivica Augustinović, Milan Ljubojević, mr.sc. Naira Jusufović, mr. sc. Emina Hadžić, Irena Vidović, Edina Karić, Minela Jušić, mr.sc. Abida Kapetanović i Doris Naletilić.

Prevod sa engleskog jezika:

Oxford prevodi - agencija za prevođenje
Oxford Translations

Projekat podržala organizacija *Save the Children* za sjeverozapadni Balkan

Napomena

Izrazi napisani samo u jednom gramatičkom rodu odnose se podjednako na ženski i muški rod.

SADRŽAJ:

Uvod.....	4
Zajednička jezgra cjelovitih razvojnih programa za predškolski odgoj i obrazovanje definisana na ishodima učenja	6
Tabelarni prikaz – oblasti, komponente i ishodi učenja za područje predškolski odgoj i obrazovanje u BiH	19
Šematski prikaz oblasti i komponenti	21
Ključne kompetencije – prožimajuće teme za područje predškolskog odgoja i obrazovanja u BiH	22
Literatura	24

UVOD

Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje (APOSO) izradila je *Zajedničku jezgru cjelovitih razvojnih programa za predškolski odgoj i obrazovanje definisanu na ishodima učenja* prema već utvrđenoj metodologiji razvoja *Zajedničke jezgre*. Definisane su oblasti koje se sastoje od komponenti. Za svaku komponentu su definisani ishodi učenja¹, a za svaki ishod učenja pokazatelji, uvažavajući pritom specifičnosti ovoga područja. Pokazatelji su definisani u skladu sa razvojnim uzrastom djece na kraju ranog predškolskog odgoja i obrazovanja (kraj treće godine) i na kraju predškolskog odgoja i obrazovanja (5/6 godina). U razdoblju od maja do septembra 2018. realizovan je proces izrade ovog dokumenta, a u septembru 2018. godine završeni su okrugli stolovi na kojima su odgajatelji, koji su direktno uključeni u odgojno-obrazovni proces, imali uvid u *Zajedničku jezgru cjelovitih razvojnih programa za predškolski odgoj i obrazovanje* i priliku komentarisati ga, nakon čega je urađena revizija dokumenta i izrada njegove konačne verzije.

Polazište pri izradi *Zajedničke jezgre cjelovitih razvojnih programa za predškolski odgoj i obrazovanje definisane na ishodima* učenja bio je dokument *Identifikacija ključnih kompetencija i životnih vještina u BiH (2011.)*, te rezultati analize važećih razvojnih programa u BiH, Crnoj Gori, Srbiji i Republici Hrvatskoj. Uzeta su u obzir i iskustva zemalja Evropske unije i šire, kao što su Francuska, Slovačka, Švedska, Finska, Portugal, Irska, Češka, Mađarska, Ujedinjeno Kraljevstvo, Novi Zeland, Head Start u Sjedinjenim Američkim Državama, Australija i Japan.

Tokom definisanja *Zajedničke jezgre cjelovitih razvojnih programa za predškolski odgoj i obrazovanje definisane na ishodima* učestvovali su predstavnici pedagoških zavoda, Zavoda za školstvo Mostar, odgajatelji, te stručni savjetnici Agencije za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje.

Pri definisanju mjerljivih, konkretnih i jasnih ishoda učenja i pokazatelja² radna grupa je koristila aktivne glagole u prezentu na temelju revidirane Bloomove taksonomije kojima se izražavaju znanje, vještine i stavovi, odnosno kompetencije. Također, pored zahtjeva za razvoj kognitivnog područja postoje i zahtjevi u tabelama koji su bili neophodni kako bi se implementirali u cjelovitim razvojnim programima, a koji se odnose na afektivno područje i na iniciranje razvoja vještina i podsticanje emocija u predškolskom odgoju i obrazovanju.

Temelj učenja iz područja predškolskog odgoja i obrazovanja je humanističko-razvojna orijentacija, holistički pristup i integrisano planiranje.

Humanističko razvojna orijentacija zasnovana je na ideji humanizma koja na pozitivnu sliku o djetetu gleda kao vrijednost po sebi i prihvata je u potpunosti. Rast i razvoj se shvata kao kontinuirani i dinamički proces unutar kojeg se odvijaju kvalitativne i kvantitativne promjene, te se naročito ističe značaj integrisanja svih područja razvoja djece u cilju dječijeg cjelovitog razvoja.

Holistički pristup dječijem razvoju ogleda se u shvatanju djeteta da je dijete nedjeljivo biološko, psihičko i socijalno biće, te su ciljevi, ishodi i aktivnosti usmjereni tako da djeluju ravnomjerno i usklađeno na cjelokupan dječiji razvoj. Dijete shvata svijet cjelovito, ne dijeli pojave na društvene i prirodne. Akcent je na prirodnom sticanju znanja i sveobuhvatnom učenju u kojem se sadržaji i postupci nadograđuju, sistemski isprepliću i prožimaju u jednu logičnu i smislenu cjelinu i kao takvi lakše se usvajaju i povezuju.

Integrisano planiranje omogućava povezanost dječijih iskustava i doprinosi boljem razumijevanju onog što se uči i to na način da omogućava djeci povezivanje i kombinovanje različitih iskustava (iz porodice, obdaništa, okoline, kulture iz koje dijete dolazi) i upoznavanje objektivne stvarnosti s različitim aspektima (prirode, društva, govora, umjetnosti i sl.). Povezanost se ogleda i kroz pružanje mogućnosti djeci da se razvijaju i uče kroz različite aspekte izražavanja: razgovor, slikanje, pokret, muzika, građenje. Dakle, integrisano planiranje (cjelovito, povezano) zasniva se na ideji objedinjavanja različitih sadržaja o jednoj temi, ideji ili konceptu, sagledavanja sadržaja stvarnosti s različitim aspektima (aspekt prirodnih i društvenih pojava, govora i komunikacije, razvoja matematičkih koncepata, umjetnosti, rješavanja problema) i preko njih djelovanje na sve aspekte razvoja djeteta (tjelesni i zdravstveni, socijalni, emocionalni, kognitivni razvoj, te razvoj komunikacijskih sposobnosti i stvaralačkog, kreativnog izražavanja).

¹ Vidjeti u prilogu 1. Oblasti, komponente i ishodi učenja i prilog 1.1. Šema oblasti i komponente.

² Brojevi definisanih ishoda u ovom dokumentu prate pokazatelje pod istim brojem, ali za različit uzrast.

Jedan od važnih indikatora kvalitetnog integrisanog planiranja jeste uvažavanje širokog spektra različitih interesa, sposobnosti, stilova učenja, potreba i ličnosti svakog djeteta u grupi. Korištenje različitih strategija individualiziranog pristupa omogućava odgajatelju da promišljeno bira i prilagođava ciljeve, ishode i aktivnosti koji će, uz primjerenu podršku (skelu) rezultirati kvalitetnom odgojno-obrazovnom praksom. Poznavanje dječijih razvojnih karakteristika i kontinuirano opserviranje i praćenje tog razvoja osnovne su postavke odgajatelju za kreiranje odgojno-obrazovne prakse koja će biti stimulativna za svako dijete. U stimulativnom okruženju dijete najpotpunije zadovoljava potrebe, interese i razvija svoje potencijale. Takvo okruženje omogućava djeci prelasku na „potencijalne nivoe“, na stvaranje vlastitog znanja na osnovu iskustva „iz prve ruke“.

Odgajatelj je autonomni kreator kurikuluma (za razliku od prijašnjeg realizatora programa) koji ga kreira uvažavajući karakteristike svoje odgojne grupe i na najbolji način tako da odgovara potrebama te djece, a istovremeno je i reflektivni praktičar koji kreira razvojno primjerenu praksu koja osigurava dostizanje dobnih i individualnih potencijala svakog djeteta.

Zajednička jezgra cjelovitih razvojnih programa za predškolski odgoj i obrazovanje definisana na ishodima učenja potiče i razvija ključne kompetencije koje se prožimaju kroz definisane ishode učenja i pripadajuće pokazatelje, a to su:

- temelj za razvoj rane pismenosti (*jezičko-komunikacijska kompetencija na maternjem jeziku*)
- primjena matematičkog mišljenja u rješavanju problema; dijete se podstiče na postavljanje pitanja, istraživanje, otkrivanje i zaključivanje o zakonitostima u svijetu prirode (*matematička pismenost i kompetencija u nauci i tehnologiji*)
- mogućnost upoznavanja djeteta s informaciono-komunikacijskom tehnologijom i njezinim korištenjem u različitim aktivnostima (*informatička pismenost - informaciona, medijska, tehnološka*)
- sposobnost djeteta za osvještavanje procesa vlastitog učenja te uključivanje djeteta u planiranje i organizovanje tog procesa; stvaranje vlastite strategije učenja (*učiti kako se uči*)
- djetetov osjećaj za odgovorno ponašanje; pozitivan i tolerantan odnos prema drugima; međuljudska i međukulturna saradnja; uzajamno pomaganje i prihvatanje različitosti; samopoštovanje i poštovanje drugih, te osposobljavanje za efikasno učešće u razvoju demokratskih odnosa u obdaništu i zajednici (*socijalna i građanska kompetencija*)
- stvaralaštvo, inovativnost i spremnost djeteta na preuzimanje rizika; samoiniciranje i samoorganizovanje vlastitih aktivnosti, te planiranje i vođenje vlastitih aktivnosti i projekata (*samoinicijativa i poduzetnička kompetencija*)
- poticanje stvaralačkog izražavanja ideja, iskustava i emocija u različitim umjetničkim područjima (*kulturna svijest i kulturno izražavanje*)
- razvijanje vlastite kreativnosti i sposobnosti izražavanja; podrška radoznalosti i želji za novim znanjima (*kreativno-produktivna kompetencija*)
- prihvatanje i promovisanje zdravih stilova ponašanja, adekvatnih prehrambenih navika i tjelesnih aktivnosti koje omogućavaju kvalitetan i zdrav život (*tjelesno-zdravstvena kompetencija*).³

Cilj učenja *Zajedničke jezgre cjelovitih razvojnih programa za predškolski odgoj i obrazovanje definisane na ishodima učenja* je za svako dijete osigurati i stvoriti uslove dobrobiti koja se sagleda kroz:

osiguravanje i stvaranje uslova dobrobiti za svako dijete, koji se mogu sagledati kroz tri aspekta:

- ličnu, emocionalnu, socijalnu i obrazovnu dobrobit za svako dijete u BiH
- društvenu dobrobit kojom se osnažuje zajednica da stvara bolje uslove za odgoj i obrazovanje djece
- sistemsko-institucionalnu podršku kao osnov za osiguravanje dobrobiti za svako dijete uključeno u institucionalni odgoj i obrazovanje.

³ Vidjeti u prilogu 2. *Ključne kompetencije – prožimajuće teme za predškolski odgoj i obrazovanje.*

**ZAJEDNIČKA JEZGRA CJELOVITIH RAZVOJNIH PROGRAMA
ZA PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE
DEFINISANA NA ISHODIMA UČENJA**

Oblast:	1. ZDRAVLJE I TJELESNI RAZVOJ	
Komponenta:	1. Razvoj motorike i čula	
Ishodi učenja:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Istražuje čulima predmete i materijale; iskustvena saznanja koristi u misaonim procesima i aktivnostima. 2. Koristi prirodne oblike kretanja za razvoj funkcionalnih i motoričkih sposobnosti i vještina (puzanje, hodanje, trčanje, penjanje, skakanje, dizanje, nošenje, bacanje i hvatanje). 3. Kombinuje i koordinira psihomotoričke radnje i aktivnosti da postigne / razvija / usavršava složenije vrste kretanja i djelovanja. 4. Pokazuje grafomotiričku sposobnost. 	
Pokazatelji u skladu sa uzrastom djece za:		
Kraj ranog odgoja i obrazovanja (kraj 3. godine)	Kraj predškolskog odgoja i obrazovanja (5/6 godina)	
<ol style="list-style-type: none"> 1.a. Pokazuje reakciju na različite okuse (slatko, kiselo) i miriše (neugodan miris). 1.b. Razlikuje predmete i materijale dodiranjem po teksturi. 1.c. Razlikuje predmete po veličini i osnovnoj boji. 1.d. Prepoznaje zvukove u neposrednom okruženju. 	<ol style="list-style-type: none"> 1.a. Prepoznaje i imenuje različite okuse i mirise. 1.b. Prepoznaje i imenuje različite predmete i materijale dodiranjem / svim čulima. 1.c. Povezuje dijelove i cjelinu (na predmetima, slikama, modelima). 1.d. Navodi nekoliko detalja nakon posmatranja slike (4-5) 1.e. Uočava greške na slici. 1.f. Razlikuje i imenuje zvukove. 	
<ol style="list-style-type: none"> 2.a. Primjenjuje osnovne oblike prirodnog kretanja (nestabilno trči, skakuće na obje noge, preskače prepreke do 5 cm, hoda na prstima i na peti naprijed, baca predmete u određenom pravcu, vozi tricikl). 2.b. Pokazuje ravnotežu u mjestu i u pokretu (kratko stoji na jednoj nozi, hod po crti, hod po niskoj klupi, ljuljanje, klackanje i sl.). 2.c. Izvodi igre koje sadrže osnovne načine igre sa loptom (nošenje, kotrljanje, bacanje, dodavanje i hvatanje balona i lopti različitih veličina). 	<ol style="list-style-type: none"> 2.a. Primjenjuje zrele oblike prirodnog kretanja i uspješno koordinira sve dijelove tijela (npr. trči stabilno i mijenja pravac trčanja, preskače užu, stoji na prstima, hvata loptu objema rukama i pogađa loptom cilj, skače s visine od 20 cm, vozi bicikl). 2.b. Održava ravnotežu na mjestu i u pokretu (stoji i skakuće na jednoj nozi, hod po crti i užetu, hod po klupama raznih visina i širina). 2.c. Izvodi razne komplekse gimastičkih vježbi (sa i bez rekvizita). 2.d. Koristi naučene načine kretanja u novim, nepoznatim i problemskim situacijama, te prevazilaženju i izbjegavanju prepreka. 	
<ol style="list-style-type: none"> 3.a. Pridržava se elementarnih pravila u igri uz poticaj i podršku. 3.b. Oponaša jednostavnije motoričke pokrete. 3.c. Pokreće tijelo uz ritam muzike. 3.d. Koristi razne predmete i materijale kako bi primjereno razvio finu motoriku (npr. neprecizno reže makazama i neprecizno boji, samostalno koristi kašiku za jelo...). 	<ol style="list-style-type: none"> 3.a. Primjenjuje samostalno pravila igre pri učešću u zajedničkim aktivnostima. 3.b. Ponavlja pokret sastavljen od nekoliko motoričkih vježbi. 3.c. Osmišljava pokrete uz muziku. 3.d. Primjenjuje i kombinuje naučene načine kretanja u novim, nepoznatim problemskim situacijama (poligon). 3.e. Koristi razne predmete i materijale kako bi primjereno razvio finu motoriku (npr. ravno reže makazama, precizno boji, otvara i zatvara čep flaše, uspješno koristi pribor za jelo, samostalno se oblači i vezuje pertle...). 	
<ol style="list-style-type: none"> 4.a. Koristi sitne predmete na razne načine (umeće ih, niže, premješta i slično). 4.b. Iskazuje zainteresovanost za olovku. 4.c. Ostavlja svjesno tragove olovke na različitim površinama u različitim situacijama, igri, spontanij i vođenoj aktivnosti. 4.d. Crta ljudsku figuru koja dobiva svoj oblik. 4.e. Koristi makaze. 	<ol style="list-style-type: none"> 4.a. Voljno i svjesno usmjerava pokrete ruke u različitim smjerovima (pokreti su precizniji, tačni, usmjereni, brži). 4.b. Pokazuje kontrolu nad pritiskom olovke na papir. 4.c. Crta sitnije detalje i elemente na crtežu. 4.d. Pokazuje orijentaciju na površini za crtanje različitih veličina. 4.e. Boji veće i manje površine. 4.f. Crta ljudsku figuru sa detaljima. 4.g. Pravilno drži makaze i isjeca složenije oblike i figure. 	

Oblast:	1. ZDRAVLJE I TJELESNI RAZVOJ	
Komponenta:	2. Zaštita i sigurnost	
Ishodi učenja:		
1. Štiti sebe i druge od povređivanja u konkretnim situacijama.		
2. Izražava sposobnost samoprocjene u odnosu na drugu osobu, objekt ili događaj.		
Pokazatelji u skladu sa uzrastom djece za:		
Kraj ranog odgoja i obrazovanja (kraj 3. godine)	Kraj predškolskog odgoja i obrazovanja (5/6 godina)	
1.a. Štiti sebe svjesno i zna svoj prostor.	1.a. Poštuje lični prostor drugog djeteta u igri i tjelesnom vježbanju. 1.b. Prepoznaje urgentnu situaciju i traži pomoć. 1.c. Prepoznaje štetne stvari, aktivnosti i situacije opasne po zdravlje i život.	
2.a. Prepoznaje opasne predmete u neposrednoj okolini (peć, vrata, radiator, stepenice i sl.).	2.a. Objašnjava šta je sigurno ponašanje u kući, obdaništu, saobraćaju, i slično. 2.b. Objašnjava i stavlja u vezu opasne predmete i stvari (nož, makaze, slomljeno staklo, oružje, upaljač, hemikalije i sl), opasne situacije (požar, poplava, trovanje i sl.) i opasne aktivnosti (igranje sa strujom, pretrčavanje ceste i sl.). 2.c. Objašnjava i u igrama primjenjuje ponašanje u opasnim situacijama (zemljotres, poplava, požar).	

Oblast:	1. ZDRAVLJE I TJELESNI RAZVOJ	
Komponenta:	3. Zdrav način života	
Ishodi učenja:		
1. Inicira i učestvuje u aktivnostima koje su važne za unaprjeđenje vlastitog zdravlja i blagostanja.		
2. Primjenjuje osnovna načela lične higijene i higijene prostora.		
3. Pridržava se načela pravilne i redovne prehrane.		
Pokazatelji u skladu sa uzrastom djece za:		
Kraj ranog odgoja i obrazovanja (kraj 3. godine)	Kraj predškolskog odgoja i obrazovanja (5/6 godina)	
1.a. Prepoznaje i imenuje izvor zadovoljstva, emocija, boli i nelagode. 1.b. Pokazuje svijest o prostoru i orijentiše se; kreće se sigurno i bezbjedno. 1.c. Pokazuje interes da provodi vrijeme na otvorenom prostoru.	1.a. Prepoznaje da je tjelesni pokret i odmor koristan za lično zdravlje i koristi ga svakodnevno. 1.b. Koristi složenije obrasce senzomotoričkih vještina i pokreta (kompleksnije fizičke aktivnosti uz ples, dramu, pokret, rekvizite i sl.). 1.c. Prepoznaje pravilno držanje tijela uz podsjećanje odraslog. 1.d. Učestvuje i organizuje igre i aktivnosti na otvorenom prostoru. 1.e. Objašnjava uticaj vremenskih prilika i drugih faktora na zdravlje.	
2.a. Koristi opće i praktične postupke koji osiguravaju dobro zdravlje (npr. koristi toalet, pere ruke, pere zube, oblači se) uz pomoć i podršku. 2.b. Koristi opće i praktične postupke koji osiguravaju čistoću (npr. vraća igračke na mjesto nakon igre) uz pomoć i podršku.	2.a. Koristi samostalno opće i praktične postupke koji osiguravaju dobro zdravlje (npr. koristi toalet, pere ruke, pere zube, oblači se). 2.b. Koristi samostalno opće i praktične postupke koji osiguravaju čistoću (npr. vraća igračke na mjesto nakon igre).	
3.a. Imenuje nekoliko vrsta zdrave hrane.	3.a. Razlikuje zdravu od nezdrave prehrane i objašnjava njen uticaj na zdravlje. 3.b. Pokazuje interes za zdravu prehranu.	

Oblast:	2. LIČNOST DJETETA I INTERAKCIJA	
Komponenta:	1. Odnos prema sebi	
Ishodi učenja:	<p>1. Pokazuje svjesnost sebe i svog identiteta kroz sopstvene sposobnosti, karakteristike, osobine i mogućnosti.</p> <p>2. Gradi realnu i pozitivnu sliku o sebi, pokazuje samosvijest, samopouzdanje, samopoštovanje, odgovornost i povjerenje u svoje snage i sposobnosti.</p> <p>3. Posjeduje nivo emocionalne svijesti i sigurnosti koja odgovara uzrastu i dobnom sazrijevanju i ispoljava ih u svim aspektima razvoja.</p> <p>4. Izražava misli i djeluje na način da može uticati na svoj položaj u okruženju.</p>	
Pokazatelji u skladu sa uzrastom djece za:		
Kraj ranog odgoja i obrazovanja (kraj 3. godine)	Kraj predškolskog odgoja i obrazovanja (5/6 godina)	
<p>1.a. Stvara vlastiti identitet u svakodnevnim aktivnostima (odaziva se na svoje ime i poznaje imena drugih u grupi, imenuje dijelove tijela, zna koliko ima godina).</p> <p>1.b. Razvija rodni identitet (imenuje sebe kao dječaka / djevojčicu, rado se druži sa djecom).</p> <p>1.c. Prepoznaje svoj lik u ogledalu.</p> <p>1.d. Kaže za sebe: „Ja.“</p>	<p>1.a. Istražuje aspekte identiteta kroz igranje uloga.</p> <p>1.b. Imenuje osnovne dijelove tijela i njihove funkcije u organizmu.</p> <p>1.c. Prepoznaje svoje osobine (sličnosti i razlike u odnosu na članove porodice, prijatelje i vršnjake u grupi).</p>	
<p>2.a. Pokazuje inicijativu i samostalnost pri obavljanju rutinskih (jednostavnih) aktivnosti.</p> <p>2.b. Eksperimentiše pred ogledalom s pokretima.</p> <p>2.c. Prihvata kraće rastanke bez burnog reagovanja.</p> <p>2.d. Prepoznaje i pokazuje uspjeh i neuspjeh (postignuća).</p>	<p>2.a. Traži i prihvata nove izazove, otkriva nove stvari, proširuje svoja interesovanja sa energijom i koncentracijom.</p> <p>2.b. Postaje svjesno vlastitih postupaka i prihvata odgovornost uz podsticaj i podršku.</p>	
<p>3.a. Ispoljava više emocija kroz radnje, riječi i izraze lica.</p> <p>3.b. Koristi fraze učtivosti (molim, hvala, izvini).</p> <p>3.c. Prihvata igru JA-TI.</p> <p>3.d. Pokazuje empatiju za vršnjake (kada vršnjak plače, prilazi mu i tješi ga).</p> <p>3.e. Neverbalno i uz pomoć pokreta iskazuje emocije.</p>	<p>3.a. Prepoznaje i izražava svoja osjećanja na socijalno prihvatljiv način, verbalno i neverbalno.</p> <p>3.b. Otvoreno izražava svoja osjećanja u odnosima sa drugima, saosjeća i izražava brigu za druge (tješi drugo dijete kad je tužno).</p> <p>3.c. Imenuje emocije i emotivna stanja djece i odraslih, uključujući i životinje sa slike.</p> <p>3.d. Opisuje šta ga čini sretnim, tužnim, uplašenim i sl.</p> <p>3.e. Prepoznaje emociju na osnovu boje tona glasa i geste.</p> <p>3.f. Nakon gledanja predstave, filma ili čitanja priče može govoriti o osjećanjima junaka.</p>	
<p>4.a. Iskazuje djeci i odraslima svoja interesovanja i uključuje ih u svoje aktivnosti.</p> <p>4.b. Pokazuje povremeno potrebu da bude u blizini odraslih i ostvari dodir, a zatim se udalji i bavi se aktivnošću.</p> <p>4.c. Shvata i imitira tuđe ponašanje.</p> <p>4.d. Razvija unutrašnju kontrolu osjećanja i ponašanja usvajanjem određenih normi (ne, ne smijem, hoću) kada želi da dodirne zabranjeni predmet.</p> <p>4.e. Igra se sa drugom djecom.</p>	<p>4.a. Izražava jasno svoje želje i potrebe.</p> <p>4.b. Uvažava i dijeli svoj doprinos i individualna postignuća sa drugima.</p> <p>4.c. Uspostavlja kontrolu emocija (sposobnost shvatanja, samoregulacije i upravljanja svojim emocijama, poštujući osjećanja i potrebe drugih).</p> <p>4.d. Postaje svjesno posljedica sopstvenog ponašanja u odnosu na druge osobe i živa bića (biljke i životinje).</p> <p>4.e. Pravi izbor, preuzima rizike, upravlja promjenama i nosi se sa neočekivanim situacijama i frustracijama u igri i aktivnostima uz podsticaj i podršku.</p>	

Oblast:	2. LIČNOST DJETETA I INTERAKCIJA	
Komponenta:	2. Odnos prema drugima i međuodnosi	
Ishodi učenja:		
<ol style="list-style-type: none"> 1. Uspostavlja, razvija i održava interakcije s drugom djecom i odraslima. 2. Pokazuje kooperativnost i zajedničko djelovanje kroz različite aktivnosti i kritički se odnosi prema mišljenjima i stavovima preuzetim od drugih. 3. Djeluje u skladu s demokratskim principima, sarađujući i odlučujući, uvažavajući i prihvatajući različitosti. 4. Djeluje u skladu sa društvenim, kulturnim i porodičnim vrijednostima, razvijajući osjećaj pripadnosti zajednici 		
Pokazatelji u skladu sa uzrastom djece za:		
Kraj ranog odgoja i obrazovanja (kraj 3. godine)	Kraj predškolskog odgoja i obrazovanja (5/6 godina)	
<ol style="list-style-type: none"> 1.a. Uspostavlja saradnju sa vršnjacima putem imitacije u manipulativnim i motoričkim igrama. 1.b. Slijedi jednostavne instrukcije odgajatelja (naprimjer, pruža predmet na zahtjev). 1.c. Pokazuje interesovanje za drugu djecu. 	<ol style="list-style-type: none"> 1.a. Uključuje se samostalno u svakodnevne zajedničke aktivnosti u obdaništu i drugim okruženjima. 1.b. Inicira i održava odnos i komunikaciju sa djecom i odraslima. 1.c. Izražava pozitivne odnose sa odraslima, pokazujući autonomiju i nezavisnost. 1.d. Pokazuje poštovanje i proslavlja trud i dostignuća drugih. 1.e. Reaguje na ideje i sugestije drugih. 	
<ol style="list-style-type: none"> 2. a. Uključuje se u zajedničku igru uz poticaj odgajatelja. 2.b. Učestvuje u spontanim i vođenim aktivnostima manje grupe (pjeva, plješće). 2.c. Inicira zajedničku aktivnost s odraslom osobom. 	<ol style="list-style-type: none"> 2.a. Prepoznaje kako je svaki pojedinac dio grupe, te kako svi članovi imaju određena prava i obaveze. 2.b. Pokazuje pripadnost grupi i rado se uključuje u aktivnosti. 2.c. Uspostavlja logičnu povezanost između ponašanja i posljedice. 2.d. Pokazuje predvidljivost i dosljednost u ponašanju prema drugima i u odgovoru na reakcije drugih. 	
<ol style="list-style-type: none"> 3.a. Primjećuje i pozitivno reaguje na sličnosti i razlike među ljudima. 3.b. Uključuje se u igru sa jednostavnim pravilima sa mlađom i starijom djecom. 3.c. Pokazuje spremnost mijenjanja uloga u igri koja je povezana sa razlikama u spolu (razna zanimanja, igre porodice i kućnih poslova i sl.). 	<ol style="list-style-type: none"> 3.a. Učestvuje u donošenju odluka i prepoznaje važnost zajednički dogovorenih pravila ponašanja i rada u grupi. 3.b. Pokazuje sposobnost da slijedi instrukcije i preuzima odgovornost u timu. 3.c. Nije krut u ulogama vezanim za spol i iskazuje fleksibilnost u ulogama (vođa i onaj koji slijedi). 3.d. Pokazuje toleranciju i uvažava različitosti (dobne, spolne razlike, djeca sa posebnim potrebama, djeca različitog nacionalnog porijekla i sl.). 	
<ol style="list-style-type: none"> 4.a. Dosljedno čeka na svoj red uz pomoć samo jednog podsjećanja. 4.b. Odraslu osobu tretira kao vršnjaka i od nje traži pomoć i informaciju. 4.c. Dijeli nagradu prema vlastitom interesu (sebi će uzeti veći dio). 4.d. Imenuje članove porodice. 	<ol style="list-style-type: none"> 4.a. Poštuje autoritet odraslih i pravila grupe, ali i brani vlastita mišljenja, ideje i ličnost. 4.b. Pronalazi rješenja u konfliktu. 4.c. Prepoznaje nepravdu i počinje da se kritički odnosi prema pravednom i nepravednom ponašanju. 4.c. Opisuje običaje u svojoj porodici i upoređuje ih s običajima drugih porodica. 4.d. Prepoznaje uloge i odgovornosti članova porodice. 	

Oblast:	2. LIČNOST DJETETA I INTERAKCIJA	
Komponenta:	3. Odnos prema prirodi	
Ishodi učenja:		
<ol style="list-style-type: none"> 1. Prepoznaje važnost prirode i uvažava prirodu kao prostor za život, razvoj, igru i učenje. 2. Pokazuje poštovanje i divljenje prema životu i svemu živom. 3. Postaje socijalno odgovorno i djeluje u skladu s principima rješavanja problema u životnoj sredini (održivi razvoj). 		
Pokazatelji u skladu sa uzrastom djece za:		
Kraj ranog odgoja i obrazovanja (kraj 3. godine)	Kraj predškolskog odgoja i obrazovanja (5/6 godina)	
<ol style="list-style-type: none"> 1. a. Pokazuje zainteresovanost prema svijetu oko sebe i prema novim iskustvima. 1. b. Eksperimentiše s predmetima, otkriva njihove osobine i dovodi ih u međuodnos. 1. c. Postavlja pitanja: „Zašto?“, „Šta je ovo“, „Ko?“ 1. d. Boravi na otvorenom prostoru bez obzira na vremenske uslove. 1. e. Prema zvuku prepoznaje pojave u prirodi (kiša, grmljavina, oglašavanje životinja). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. a. Izražava poštovanje prema prirodi, drugim ljudima i samom sebi. 1. b. Istražuje, zaključuje, predviđa i pretpostavlja o uzajamnoj povezanosti Zemlje, ljudi, biljaka i životinja. 1. c. Istražuje živu i neživu prirodu i posmatra, primjećuje i reaguje na promjene u otvorenom prostoru u različitim vremenskim prilikama. 1. d. Razlikuje i opisuje prirodne pojave i procese (kruženje vode, životni ciklusi, godišnja doba, osobine materije i vode, zvuka, zraka, svjetlosti, magnetizma i sl.). 1. e. Prepoznaje zagađivače u životnom okruženju. 	
<ol style="list-style-type: none"> 2. a. Doživljava prirodu i razgovara o svojim saznanjima (vremenski uslovi, godišnja doba i sl.). 2. b. Počinje prepoznavati uzročno-posljedične veze u prirodi. 2. c. Brižno se odnosi prema biljkama i životinjama - imitativne igre. 	<ol style="list-style-type: none"> 2. a. Učestvuje aktivno u ekološkim akcijama (čišćenje sobe, uređivanje dvorišta, skupljanje starog papira i sl.). 2. b. Razlikuje živo od neživog u neposrednoj okolini. 2. c. Prepoznaje mjesta u životnom okruženju na kojima se odlaze otpad. 2. d. Prepoznaje prihvatljiva ponašanja za zaštitu neposredne okoline. 2. d. Objašnjava osnovna dječija prava i odgovornosti u svom okruženju. 	
<ol style="list-style-type: none"> 3. a. Baca otpatke u za to predviđena mjesta. 3. b. Odlaze igračke i lične stvari na za to predviđena mjesta. 	<ol style="list-style-type: none"> 3. a. Prepoznaje osnovne postupak selektiranja otpada i reciklaže i pridržava ih se. 3. b. Prepoznaje prirodne resurse u neposrednom okruženju. 3. c. Povezuje odgovorno ponašanje prema okolini sa svakodnevnim aktivnostima u smislu zaštite životne sredine (štednje vode, energije, pravilno odlaganje smeća i sl.). 3. d. Dovodi u vezu uticaj čovjekovog djelovanja na životnu sredinu i uzajamnu povezanost živih bića i nežive prirode. 	

Oblast:	3. GOVOR, JEZIK I KOMUNIKACIJA	
Komponenta:	1. Razvoj govora i upotreba jezika	
Ishodi učenja:		
<ol style="list-style-type: none"> 1. Koristi intuitivni, unutrašnji i neverbalni govor primjeren uzrastu i dobnom sazrijevanju. 2. Primjenjuje glasovne strukture jezika i intuitivno uočava strukturu riječi i rečenica u skladu sa književnojezičkim normama i koristi ih u usmenom govoru. 3. Sastavlja smislene rečenice i iskaze koristeći ih u kontekstu prenošenja značenja, ideja i razmišljanja. 		
Pokazatelji u skladu sa uzrastom djece za:		

Kraj ranog odgoja i obrazovanja (kraj 3. godine)	Kraj predškolskog odgoja i obrazovanja (5/6 godina)
<p>1.a. Prepoznaje raspoloženja, stanja ili aktivnosti drugih ljudi (tužno, sretno) na osnovu neverbalnih znakova i može da neverbalno odgovara (mimikom ili gestovima).</p> <p>1.b. Primjenjuje neverbalnu komunikaciju u svrhu zadovoljavanja osnovnih ljudskih potreba u kontekstu.</p>	<p>1.a. Izražava se govorom i glasovnim kvalitetima govora, kao što su visina, tempo i boja glasa, kako bi osjećaje, misli i ideje jasno izrazilo.</p> <p>1.b. Pokazuje jasno i neverbalno svoju potrebu.</p>
<p>2.a. Sluša i reaguje na zvuk i obrasce u govoru.</p> <p>2.b. Diskriminiše glasove u govoru.</p> <p>2.c. Izgovara pravilno sve vokale i većinu suglasnika.</p> <p>2.b. Koristi učestale imenice, glagole i pridjeve.</p> <p>2.e. Koristi zamjenice i množinu.</p>	<p>2.a. Artikuliše glasove i pravilno, jasno i razumljivo izgovara svaki glas u riječi i rečenici samostalno.</p> <p>2.b. Uočava glasove u riječi i glasovnu strukturu.</p> <p>2.c. Koristi se gramatičkim pravilima za množinu, rod, broj i glagolsko vrijeme.</p>
<p>3.a. Koristi više jednostavnih fraza i rečenice do tri riječi.</p>	<p>3.a. Koristi se intuitivno gramatički pravilnim govorom.</p> <p>3.b. Koristi složenije rečenice koje mogu biti povezane sa prijašnjim iskustvima ili iskustvima drugih.</p> <p>3.c. Koristi intonaciju i ritmičnost u komunikaciji.</p>

Oblast:	3. GOVOR, JEZIK I KOMUNIKACIJA
Komponenta:	2. Usmeno izražavanje i slušanje
Ishodi učenja:	
<p>1. Pokazuje govorna i jezička iskustva i bogati rječnik i rečenicu u različitim aktivnostima.</p> <p>2. Istražuje govor i jezik i pokazuje inicijativu u usmenom izražavanju.</p> <p>3. Pokazuje sposobnost slušanja u grupi vršnjaka i odraslih u različitim situacijama.</p>	
Pokazatelji u skladu sa uzrastom djece za:	
Kraj ranog odgoja i obrazovanja (kraj 3. godine)	Kraj predškolskog odgoja i obrazovanja (5/6 godina)
<p>1.a. Koristi govor u kontekstu oblikujući jednostavne (proste) rečenice.</p> <p>1.b. Koristi govor da izrazi svoja stanja, potrebe i emocije u kontekstu.</p> <p>1.c. Povezuje riječi sa određenim predmetima.</p> <p>1.d. Opisuje svoja iskustva.</p>	<p>1.a. Koristi govor za izražavanje i objašnjavanje svojih misli, ideja i događaja (pričanje o pojavama i događajima, opisivanje predmeta, životinja i ljudi).</p> <p>1.b. Prenosi i konstruiše poruke sa svrhom i samopouzdanjem.</p> <p>1.c. Koristi govor da bi izrazio osjećanja, misli, želje, iskustva, ideje, potrebe, kako bi riješilo sukobe i gradilo pozitivne odnose sa drugima.</p> <p>1.d. Kazuje svojim riječima događaje logičkim slijedom.</p> <p>1.e. Opisuje svoja maštanja, izmišlja priču.</p>
<p>2.a. Postavlja pitanja odraslima o nepoznatim predmetima i ljudima: „Šta je to?“, „Ko je to?“</p> <p>2.b. Odgovara na pitanja jednostavnim rečenicama.</p> <p>2.c. Ponavlja kratke verbalne poruke kada ih čuje.</p>	<p>2.a. Postavlja pitanja u kontekstu (čemu služe stvari, o uzrocima neke pojave, sličnostima i razlikama među predmetima, razlozima ponašanja drugih i sl.).</p> <p>2.b. Odgovara na pitanja dužim rečenicama.</p> <p>2.c. Učestvuje aktivno u govornim igrama (fonološkim -igre glasovima i fonemama; leksičkim - igre riječima, izrazima; sintaksičkim - igre rečenicama; pokretnim govornim igrama).</p> <p>2.d. Izmišlja nove riječi, kratke priče, stihove.</p> <p>2.e. Razumije šalu, zagonetku i nonsensni (besmisleni) tekst.</p>
<p>3.a. Izražava reakcije o određenim događajima.</p> <p>3.b. Razumije i prati naloge odraslih.</p>	<p>3.a. Učestvuje u grupnim diskusijama o različitim temama s vršnjacima i odraslima u malim i većim grupama i u paru.</p> <p>3.b. Prati i nastavlja razgovor uz uvažavanje sagovornika.</p>

Oblast:	3. GOVOR, JEZIK I KOMUNIKACIJA	
Komponenta:	3. Komunikacija i rana pismenost	
Ishodi učenja:		
<ol style="list-style-type: none"> 1. Analizira književne tekstove kroz komunikaciju s drugima. 2. Pokazuje kako funkcionišu sistemi simbola komunikacije i koristi ih. 3. Izražava se pomoću grafičkih simbola u svakodnevnim aktivnostima. 		
Pokazatelji u skladu sa uzrastom djece za:		
Kraj ranog odgoja i obrazovanja (kraj 3. godine)	Kraj predškolskog odgoja i obrazovanja (5/6 godina)	
<ol style="list-style-type: none"> 1.a. Pokazuje interes i sluša jednostavne priče, pjesme, basne i odgovara na jednostavna pitanja. 1.b. Imenuje likove u književnim tekstovima. 1.c. Govori ili pjeva priče, brojalice, rime, pjesmice u kojima se dijelovi teksta ponavljaju ili koje izmisli. 1.d. Pokretom izražava jednostavne rime. 	<ol style="list-style-type: none"> 1.a. Prati, sluša i razumije štampane, vizuelne i multimedijalne tekstove i reaguje odgovarajućom gestom, postupkom, komentarom ili pitanjem. 1.b. Uočava najvidljivije osobine glavnih likova i kazuje svojim riječima kraći siže priče iz ugla lika. 1.c. Pamti i prepričava kraće književne tekstove, informativne tekstove, filmove, predstave, poštujući redosljed i logiku zbivanja (po jednoj ili nizu slika, po sjećanju). 1.d. Sastavlja jednostavniju priču. 1.e. Razlikuje književne vrste (priča, bajka, basna, pjesma). 1.f. Kazuje svojim riječima emotivni doživljaj o književnom tekstu. 1.g. Iskazuje radost i uživanje u književnim tvorevinama. 1.h. Zapaža ritam i melodiju pri recitovanju pjesme. 	
<ol style="list-style-type: none"> 2.a. Koristi igru i „čita“ slikovnice, knjige i ostale štampane materijale upoznavajući ulogu simbola i pisanog jezika.- 	<ol style="list-style-type: none"> 2.a. Koristi simbole u igri da predstavi nešto i izrazi značenje (priča priču po nizu slika). 2.b. Koristi simbole u komunikaciji (riječi, slike, zvuci, pokret) da izrazi svoje ideje i misli. 	
<ol style="list-style-type: none"> 3.a. Koristi sliku i druga vizuelna pomagala kao sredstvo komunikacije, uz pomoć i podršku. 	<ol style="list-style-type: none"> 3.a. Koristi sliku i druga vizuelna pomagala kao sredstvo komunikacije. 3.b. Koristi igru, eksperimentiše sa slovima i ostavlja ih na svojim radovima. 	

Oblast:	4. SVIJET OKO NAS	
Komponenta:	1. Istraživanje svijeta	
Ishodi učenja:		
<ol style="list-style-type: none"> 1. Koristi čula za posmatranje i istraživanje fenomena i procesa u prirodi. 2. Dovodi u vezu sebe, ljude, biljke, životinje, predmete i pojave u prirodnom okruženju u cilju razumijevanja svijeta u kojem živi. 3. Koristi informacije iz različitih izvora o živoj i neživoj prirodi. 4. Stiče kompetencije za učenje i rad. 		
Pokazatelji u skladu sa uzrastom djece za:		
Kraj ranog odgoja i obrazovanja (kraj 3. godine)	Kraj predškolskog odgoja i obrazovanja (5/6 godina)	
<p>1.a. Posmatra, manipuliše i eksperimentiše uobičajenim predmetima u okruženju.</p> <p>1.b. Pokazuje interes za očigledne prirodne pojave (uz pomoć pitanja, pokazivanja, kroz produkte, u igri i drugim aktivnostima).</p>	<p>1.a. Propituje i eksperimentiše, kako bi sistematizovalo i opisivalo pojave u prirodnom okruženju.</p> <p>1.b. Pokazuje zainteresovanost za raznovrsnost prirodnih pojava i procesa oko sebe.</p>	
<p>2. a. Primjećuje pojave na sebi, drugim živim bićima i neposrednom okruženju.</p> <p>2.b. Opisuje svojim riječima pojave u prirodi i dovodi ih u vezu sa sobom, drugim živim bićima i očiglednim pojavama.</p>	<p>2.a. Pokazuje interes za istraživanje u svom okruženju.</p> <p>2.b. Opisuje sličnosti i razlike između prirodnih pojava (živa i neživa priroda).</p> <p>2.c. Dovodi u vezu različite pojave u prirodnom okruženju i njihov uticaj na ljude, biljke, životinje i okolinu i donosi zaključke.</p> <p>2.d. Objašnjava osobine i povezanost fenomena u živoj i neživoj prirodi.</p> <p>2.e. Koristi orijentire u vremenu i prostoru; određuje mjesto i vrijeme događaja u odnosu na neki drugi događaj; izdvaja događaje koji slijede na osnovu prethodnih događaja (naprimjer, razvoj događaja).</p>	
<p>3.a. Postavlja pitanja <i>kako</i> i <i>zašto</i> o živoj i neživoj prirodi.</p>	<p>3.a. Prepoznaje potrebu za informacijom pitanjima tipa: <i>šta, gdje, kome, kada</i> i slično o živoj i neživoj prirodi.</p> <p>3.b. Koristi izvore (usmene, pisane, vizuelne, dijagramske i slično) i selektuje informacije po važnosti i upotrebljivosti.</p> <p>3.c. Izgrađuje bazne kompetencije informatičke pismenosti</p>	
<p>4.a. Pokazuje radoznalost, otvorenost i spontan interes za sticanje novog znanja.</p> <p>4.b. Povezuje učenje u obdaništu sa iskustvom stečenim kod kuće i u drugim okruženjima.</p> <p>4.c. Pokazuje interes za učešće u radnim aktivnostima odgojne grupe.</p>	<p>4.a. Pokazuje radoznalost, otvorenost i interes za sticanje novog znanja sa utvrđenim ciljem učenja.</p> <p>4.b. Pokazuje ustrajnost u aktivnostima i zadacima odgojne grupe i u drugim okruženjima, uključujući i teže, putem izgrađenih radnih navika.</p> <p>4.c. Procjenjuje sopstvenu uspješnost i pokazuje zadovoljstvo postignutim rezultatima.</p> <p>4.d. Primjenjuje stečeno znanje u igri i aktivnostima u obdaništu i izvan njega.</p> <p>4.e. Pokazuje vještine spontanog i vođenog učenja putem individualnih i grupnih, spontanih i vođenih aktivnosti.</p> <p>4.f. Primjenjuje stilove, modele i strategije naučene u vođenim aktivnostima u svakodnevnom životu.</p>	

Oblast:	4. SVIJET OKO NAS	
Komponenta:	2. Rješavanje problema, kritičko i kreativno mišljenje	
Ishodi učenja:		
<ol style="list-style-type: none"> 1. Osmišljava, ispituje i primjenjuje nove ideje i teorije na temelju prethodnih iskustava i kritičkog odnosa prema njima. 2. Prepoznaje uzročno-posljedične veze i odnose. 3. Primjenjuje strategije djelovanja i razmišljanja uključujući se u različite životne situacije i situacije rješavanja problema. 		
Pokazatelji u skladu sa uzrastom djece za:		
Kraj ranog odgoja i obrazovanja (kraj 3. godine)	Kraj predškolskog odgoja i obrazovanja (5/6 godina)	
<ol style="list-style-type: none"> 1.a. Iskazuje interes za nove igračke, materijale i predmete u bliskom okruženju. 1.b. Pamti vremenski bliske događaje iz neposrednog okruženja. 	<ol style="list-style-type: none"> 1.a. Isprobava i istražuje poznate i nepoznate igračke, materijale i predmete. 1.b. Proigrava se svojim idejama i idejama drugih (djece i odraslih), kombinujući ih u svom izražavanju. 1.c. Iskazuje znatiželju i interes za istraživanje novina u okruženju. 1.d. Predstavlja svoja otkrića, ideje, misli i znanja korištenjem kreativnih i ekspresivnih medija. 1.e. Daje neuobičajene odgovore ili rješenja na poznate i manje poznate situacije, fenomene, ponašanja i slično. 1.g. Pokazuje osnovna saznanja o prirodnom, društvenom, fizičkom, duhovnom i umjetnom svijetu. 	
<ol style="list-style-type: none"> 2.a. Prepoznaje posljedicu svog djelovanja ili djelovanja drugih u najjednostavnijim situacijama (naprimjer, sakrivanje predmeta). 	<ol style="list-style-type: none"> 2.a. Pokazuje razumijevanje za veze i odnose između ljudi i predmeta. 2.b. Prepoznaje uzrok i posljedicu pri manipulisanju predmetima. 2.c. Prepoznaje uzrok i posljedicu putem svojih eksperimenata, pokušaja i pogrešaka. 2.d. Prepoznaje uzrok i posljedicu putem sistematizovanih iskustava, generalizacijama i predviđanjem (naprimjer: „Danas može pasti kiša jer se nebo zacrnilo.“). 2.e. Istražuje funkcionalnost stvari, ideja, misli i shvata odnose i međusobne uticaje. 	
<ol style="list-style-type: none"> 3.a. Koristi dostupna sredstva i igračke u rješavanju praktičnih problema. 3.b. Dovodi predmete u međusobni odnos i djeluje jednim predmetom na drugi. 3.c. Rješava jednostavne problemske situacije upotrebom strategija na veberbalnom planu (naprimjer: „Svakoj lutki daj po jedan tanjirić.“). 	<ol style="list-style-type: none"> 3.a. Pokazuje sposobnost rješavanja problema birajući strategiju na intuitivnom nivou (posmatranje, pogađanje, metode pokušaja i pogrešaka, analiza, poređenje, traženje obrazaca, klasifikacija, planiranje, objašnjavanje, diskusija sa drugima, slušanje i traženje informacija). 3.b. Pokazuje sposobnost rješavanja problema lične i socijalne prirode samostalno ili uz pomoć i podršku. 3.c. Izgrađuje vještine prihvatanja rizika i postupaka koji trenutno ne dovode do rješenja (naprimjer, učenje iz greške, nošenje sa neizvjesnostima, predlaganje alternativa i slično). 3.d. Primjenjuje maštu i kombinacije u rješavanju problema. 3.e. Predstavlja i rješava poznatu problemsku situaciju pomoću matematičkih modela. 	

Oblast:	4. SVIJET OKO NAS	
Komponenta:	3. Rana matematička pismenost	
Ishodi učenja:		
<p>1. Istražuje matematičke strukture i koristi modele da bi utvrdio njihove odnose.</p> <p>2. Stiče primjenjive matematičke predstave i koncepte, koristi ih sa svrhom, izražavajući se matematičkim jezikom i simbolima u različitim situacijama i aktivnostima.</p>		
Pokazatelji u skladu sa uzrastom djece za:		
Kraj ranog odgoja i obrazovanja (kraj 3. godine)	Kraj predškolskog odgoja i obrazovanja (5/6 godina)	
<p>1.a. Prepoznaje do tri svojstva objekata i pojava.</p> <p>1.b. Grupiše neverbalno, sortira i reda objekte prema zadatom kriteriju.</p> <p>1.c. Prepoznaje uočljiva mjerljiva svojstva poznatih objekata.</p>	<p>1.a. Sortira, kategorizuje, reda i poredi skupove i događaje, kao i attribute predmeta i materijala u svom društvenom i prirodnom svijetu.</p> <p>1.b. Opisuje promjene prema određenom svojstvu.</p> <p>1.c. Raspoređuje i grupiše predmete prema svojstvu, pravilu ili kriteriju.</p> <p>1.d. Identifikuje povezanost među predmetima, oblicima, slikama i predstavama prema različitim svojstvima.</p> <p>1.e. Prepoznaje i poredi mjerljiva svojstva objekata i pojava (naprimjer, debelo - tanko, blizu - daleko, manje - više i slično).</p>	
<p>2.a. Predstavlja neverbalno jednostavan matematički problem igračkom, pokretom, crtežom.</p>	<p>2.a. Koristi matematička znanja da objasni svijet oko sebe.</p> <p>2.b. Koristi jezik da opiše svojstva predmeta i pojava (naprimjer: količina, prebrojivost, mjerljivost) i da objasni matematičke predstave (naprimjer: obrazac, niz, ponavljanje, simetrija, promjenjivost i slično).</p> <p>2.c. Koristi termine: možda, sigurno, nikako, moguće, ako - onda, vjerovatno, tačno - netačno, u igri, svakodnevnim i vođenim aktivnostima.</p> <p>2.d. Predstavlja ideju uobličenu matematičkim jezikom i to modelom, slikom, grafički, pokretom i verbalno.</p> <p>2.e. Koristi obrasce kako bi predviđalo uočljive ishode, rezultate i događaje.</p>	

Oblast:	4. SVIJET OKO NAS	
Komponenta:	4. Nauka i tehnika	
Ishodi učenja:		
<p>1. Posmatra pojave u prirodnom, materijalnom, društvenom svijetu, svijetu tehnike i uz iskustvena saznanja utvrđuje zakonitosti i veze.</p> <p>2. Pokazuje kompetencije za ranu pismenost iz tehnologije u svakodnevnom životu, igri, učenju, radu, kao i za predstavljanje ideja.</p> <p>3. Pokazuje kompetencije za ranu pismenost iz nauke.</p>		
Pokazatelji u skladu sa uzrastom djece za:		
Kraj ranog odgoja i obrazovanja (kraj 3. godine)	Kraj predškolskog odgoja i obrazovanja (5/6 godina)	
<p>1.a. Posmatra prirodne pojave.</p> <p>1.b. Povezuje događaje na osnovu iskustva u svakodnevnom životu i aktivnostima sa prirodnim pojavama.</p>	<p>1.a. Pokazuje saznanja iz tehničkih, prirodnih i društvenih nauka na elementarnom nivou.</p> <p>1.b. Identifikuje i razlikuje osobnosti prirodnog, materijalnog, društvenog svijeta i svijeta tehnike.</p> <p>1.c. Pokazuje saznanja i identifikuje uočljive i neke manje uočljive osobine živih bića, predmeta, pojava i fenomena koje posmatra.</p> <p>1.d. Razlikuje prirodne pojave, fenomene, veze i zakonitosti od onih koji su stvoreni zahvaljujući razvoju tehnike, nauke i tehnologije.</p>	
<p>3.a. Koristi jednostavne i poznate tehničke uređaje.</p> <p>3.b. Koristi konstruktorske igre.</p>	<p>2.a. Koristi različite igračke, sredstva, materijale i pomagala za učenje i radne aktivnosti.</p> <p>2.b. Koristi materijale, alate i tehnike koje su potrebne za oblikovanje, sklapanje i konstruisanje.</p> <p>2.c. Uočava poveznost i doprinos ljudskog rada i uticaj tehnologije na rad i život ljudi, kao i na razvoj nauke i društva.</p> <p>2.d. Koristi tehnologiju kao sredstvo za kreiranje, crtanje, modelovanje, uređivanje i izražavanje.</p>	
	<p>3.a. Ispituje i stvara svoje teorije o tome kako funkcionišu pojave, fenomeni, predmeti.</p> <p>3.b. Postavlja pitanja o osobnostima, uzrocima i posljedicama pojava, događaja i fenomena.</p> <p>3.c. Izrađuje mape uma koristeći vizuelne forme.</p> <p>3.d. Koristi jednostavnije simbole (univerzalne i svoje) kako bi predstavilo pojavu, odnos, stanje, fenomen, osobinu, emociju i slično.</p>	

Oblast:	5. UMJETNOST I KULTURA	
Komponenta:	1. Stvaralaštvo i kreativnost	
Ishodi učenja:		
<ol style="list-style-type: none"> 1. Prepoznaje osnovna izražajna sredstva u vlastitom i tuđem stvaralaštvu i u umjetničkim djelima. 2. Istražuje i izražava se kroz različite načine vlastitog izražavanja kroz umjetnost, medije, tehniku. 3. Stvara kreacije, rekonponuje, te predlaže idejna rješenja i inovacije kroz različite načine izražavanja. 		
Pokazatelji u skladu sa uzrastom djece za:		
Kraj ranog odgoja i obrazovanja (kraj 3. godine)	Kraj predškolskog odgoja i obrazovanja (5/6 godina)	
<p>1.a. Izražava interes za igru, ritam, muziku, pokret, glumu, modelovanje i ples.</p> <p>1.b. Prepoznaje dinamiku kao stimulans za kretanje, usklađuje pokret uz muziku (pljeskanje, njihanje, okretanje i sl.).</p> <p>1.c. Razlikuje osnovne boje i likovna sredstva.</p> <p>1.d. Crta i slika po intenzivnom čulnom, pokretnom i osjećajnom doživljaju.</p> <p>1.e. Bira lutke za igru sa dramskim elementima.</p>	<p>1.a. Prepoznaje i imenuje osnovna izražajna sredstva u likovnom, muzičkom, dramskom, književnom i drugom stvaralaštvu (linija - crtanje, boja - slikanje, ploha - modelovanje, ton, ritam, dinamika - pjevanje, slušanje, sviranje, pokret, mimika, pantomima, govor, gestikulacija - ples i dramatizacija i sl.)</p> <p>1.b. Učestvuje u muzičkim igrama, igrama sa pokretom, igrama uloga i dramskim igrama.</p> <p>1.c. Razlikuje elementarne pojmove iz likovne umjetnosti (crtež, slika, skulptura), muzičke umjetnosti (instrument, orkestar), vizuelne umjetnosti (film, predstava, režiser, glumac).</p>	
<p>2.a. Pjeva spontano, sluša i ritmički izražava jednostavne dječije i narodne pjesmice i brojalice.</p> <p>2.b. Pokazuje interes za izražavanje linijom, bojom i materijalom za oblikovanje.</p> <p>2.c. Koristi elemente dramatizacije u igri: imitira govor, pokret, mimiku, radnju i sl.</p>	<p>2.a. Učestvuje i uživa u različitim stvaralačkim aktivnostima (likovne, muzičke, dramske, govorne, plesne aktivnosti).</p> <p>2.b. Koristi znanja o osnovnim izražajnim sredstvima u vlastitom stvaralačkom izražavanju.</p> <p>2.c. Koristi umjetnički jezik (crtanje, slikanje, vajanje, dramu, ples, pokret, muziku i pričanje priča) za izražavanje misli, osjećanja i ideja.</p> <p>2.d. Inicira različite načine stvaralačkog izražavanja.</p> <p>2.e. Izražava svoja i tuđa osjećanja, osobine i stanja na sebi svojstven način različitim umjetničkim sredstvima uključujući emocije, interakciju, pokret, simbole, ideje.</p> <p>2.f. Istražuje i upoređuje karakteristike stvaralačkih kreacija (npr. dva oblika na istoj slici, dvije kompozicije, lutku i glumca, crtež i fotografiju, ples i muziku).</p>	
<p>3. a. Ponavlja istu aktivnost u različitim situacijama.</p> <p>3.b. Istražuje prirodne, vještačke i umjetničke materijale, sredstva, predmete i igračke i koristi ih na različite načine i u različite namjene.</p> <p>3.c. Osmišljava ritmičko-melodijske primjere.</p> <p>3.d. Osmišljava pokrete, redoslijed pokreta i položaj tijela.</p> <p>3.e. Stvara zamišljenu situaciju za dramsku igru.</p>	<p>3.a. Izražava znatiželju i pokazuje interes za nove ideje, stvari, riječi.</p> <p>3.b. Ekseperimentiše sa načinima izražavanja ideja i značenja pomoću različitih sredstava i medija.</p> <p>3.c. Koristi svoju maštu u umjetnosti, dizajnu, muzici, plesu, govoru, pokretu, igrama.</p> <p>3.d. Kombinuje različite materijale i tehnike u vlastitom kreativnom izražavanju.</p> <p>3.e. Osmišljava i kreira uloge, scenario i ideje.</p>	

Oblast:	5. UMJETNOST I KULTURA	
Komponenta:	2. Društvena uloga umjetnosti i kulture	
Ishodi učenja:		
<ol style="list-style-type: none"> Učestvuje u društvenim i kulturno-umjetničkim aktivnostima i svečanostima Procjenjuje umjetničke i kulturne pojave i događanja Utvrđuje značaj i ulogu kulturno-historijskog naslijeđa u oblikovanju vlastitoga identiteta. 		
Pokazatelji u skladu sa uzrastom djece za:		
kraj ranoga odgoja i obrazovanja (kraj treće godine)	kraj predškolskoga odgoja i obrazovanja (5/6 godina)	
<ol style="list-style-type: none"> Pokazuje zanimanje za sudjelovanje u kulturno-umjetničkim aktivnostima Pridružuje se kulturno-umjetničkim aktivnostima i svečanostima 	<ol style="list-style-type: none"> Angažira se i sudjeluje i društvenim i kulturno-umjetničkim aktivnostima i svečanostima u neposrednom okruženju Sarađuje, djeluje i preuzima svoj dio odgovornosti u zajedničkim akcijama (priprema svečanosti i kulturno-umjetničkih aktivnosti i sl.) Prepoznaje doprinos koji daje u zajedničkim projektima (svečanostima, revijama, gostovanjima i sl.) 	
2. NP	<ol style="list-style-type: none"> Opisuje emocije koje u njemu izazivaju umjetnička djela i kulturne pojave i događanja Interpretira na različite načine svoj doživljaj umjetničkoga djela i kulturne pojave i događaja 	
3. Pokazuje zanimanje za narodne priče i bajke.	<ol style="list-style-type: none"> Prepoznaje najvažnije primjere kulturno-povijesnoga naslijeđa u neposrednom okruženju Priča svojim riječima o primjerima kulturne baštine BiH te prepoznaje važnost njezina očuvanja Priča svojim riječima o drugim kulturama i tradicijama. 	

Oblast:	5. UMJETNOST I KULTURA	
Komponenta:	3. Estetske vrijednosti i znanja o umjetnosti	
Ishodi učenja:		
<ol style="list-style-type: none"> Prepoznaje važnost estetskih vrijednosti u svakodnevnom životu. Istražuje umjetnička djela i različite vrste umjetnosti u cilju sticanja znanja opšte kulture. 		
Pokazatelji u skladu sa uzrastom djece za:		
Kraj ranog odgoja i obrazovanja (kraj 3. godine)	Kraj predškolskoga odgoja i obrazovanja (5/6 godina)	
1.a. Iskazuje zadovoljstvo onim što mu se sviđa u neposrednom okruženju.	<ol style="list-style-type: none"> Uočava lijepo u okruženju, prirodi, umjetničkim i tehničkim proizvodima, upotrebnim predmetima, svakodnevnim događajima. Formira estetski doživljaj i estetski ukus kroz književnost, poeziju, kiparstvo, slikarstvo, arhitekturu, ples i muziku, pjevanje, dramsku i filmsku umjetnost. 	
2. NP	<ol style="list-style-type: none"> Prepoznaje vrste umjetnosti i umjetnička djela s kojima je u doticaju. Posjeduje elementarna znanja o pozorištu za djecu. Pokazuje interes za nove izazove, otkrića i čuđenja. 	

Oblasti i komponente i ishodi učenja za predškolski odgoj i obrazovanje

ZDRAVLJE I TJELESNI RAZVOJ
Ishodi učenja:
Razvoj motorike i čula <ol style="list-style-type: none">1. Istražuje čulima predmete i materijale; iskustvena saznanja koristi u misaonim procesima i aktivnostima.2. Koristi prirodne oblike kretanja za razvoj funkcionalnih i motoričkih sposobnosti i vještina (puzanje, hodanje, trčanje, penjanje, skakanje, dizanje, nošenje, bacanje i hvatanje).3. Kombinuje i koordinira psihomotoričke radnje i aktivnosti da postigne / razvija / usavršava složenije vrste kretanja i djelovanja.4. Pokazuje grafomotiričku sposobnost.
Zaštita i sigurnost <ol style="list-style-type: none">1. Štiti sebe i druge od povređivanja u konkretnim situacijama.2. Izražava sposobnost samoprocjene u odnosu na drugu osobu, objekt ili događaj.
Zdrav način života <ol style="list-style-type: none">1. Inicira i učestvuje u aktivnostima koje su važne za unapređenje vlastitog zdravlja i blagostanja.2. Primjenjuje osnovna načela lične higijene i higijene prostora.3. Pridržava se načela pravilne i redovne prehrane.
LIČNOST DJETETA I INTERAKCIJA
Ishodi učenja:
Odnos prema sebi <ol style="list-style-type: none">1. Pokazuje svjesnost sebe i svog identiteta kroz sopstvene sposobnosti, karakteristike, osobenosti i mogućnosti.2. Gradi realnu i pozitivnu sliku o sebi, pokazuje samosvijest, samopouzdanje, samopoštovanje, odgovornost i povjerenje u svoje snage i sposobnosti.3. Posjeduje nivo emocionalne svijesti i sigurnosti koja odgovara uzrastu i dobnom sazrijevanju i ispoljava ih u svim aspektima razvoja.4. Izražava misli i djeluje na način da može uticati na svoj položaj u okruženju.
Odnos prema drugima i međuodnosi <ol style="list-style-type: none">1. Uspostavlja, razvija i održava interakcije s drugom djecom i odraslima.2. Pokazuje kooperativnost i zajedničko djelovanje kroz različite aktivnosti i kritički se odnosi prema mišljenju i stavovima preuzetim od drugih.3. Djeluje u skladu s demokratskim principima, saradujući i odlučujući, uvažavajući i prihvatajući različitosti.4. Djeluje u skladu sa društvenim, kulturnim i porodičnim vrijednostima razvijajući osjećaj pripadnosti zajednici.
Odnos prema prirodi <ol style="list-style-type: none">1. Prepoznaje važnost prirode i uvažava prirodu kao prostor za život, razvoj, igru i učenje.2. Pokazuje poštovanje i divljenje prema životu i svemu živom.3. Postaje socijalno odgovorno i djeluje u skladu s principima rješavanja problema u životnoj sredini (održivi razvoj).
GOVOR, JEZIK I KOMUNIKACIJA
Ishodi učenja:
Razvoj govora i upotreba jezika <ol style="list-style-type: none">1. Koristi intuitivni, unutrašnji i neverbalni govor primjeren uzrastu i dobnom sazrijevanju.2. Primjenjuje glasovne strukture jezika i intuitivno uočava strukturu riječi i rečenica u skladu sa književnojezičkim normama i koristi ih u usmenom govoru.3. Sastavlja smislene rečenice i iskaze koristeći ih u kontekstu prenošenja značenja, ideja i razmišljanja.
Usmeno izražavanje i slušanje <ol style="list-style-type: none">1. Pokazuje govorna i jezička iskustva i bogati rječnik i rečenicu u različitim aktivnostima.2. Istražuje govor i jezik i pokazuje inicijativu u usmenom izražavanju.3. Pokazuje sposobnost slušanja u grupi vršnjaka i odraslih u različitim situacijama.

Komunikacija i rana pismenost

1. Analizira književne tekstove kroz komunikaciju s drugima.
2. Pokazuje kako funkcionišu sistemi simbola komunikacije i koristi ih.
3. Izražava se pomoću grafičkih simbola u svakodnevnim aktivnostima.

SVIJET OKO NAS

Ishodi učenja:

Istraživanje svijeta

1. Koristi čula za posmatranje i istraživanje fenomena i procesa u prirodi.
2. Dovodi u vezu sebe, ljude, biljke, životinje, predmete i pojave u prirodnom okruženju u cilju razumijevanja svijeta u kojem živi.
3. Traga za informacijama iz različitih izvora i u različitim formama, organizuje ih i određuje se prema njima.
4. Stiče kompetencije za učenje i rad.

Rješavanje problema, kritičko i kreativno mišljenje

1. Osmišljava, ispituje i primjenjuje nove ideje i teorije na temelju prethodnih iskustava i kritičkog odnosa prema njima.
2. Koristi mišljenje za prepoznavanje uzročno-posljedičnih veza i odnosa.
3. Primjenjuje strategije djelovanja i razmišljanja uključujući se u različite životne situacije i situacije rješavanja problema.

Rana matematička pismenost

1. Istražuje matematičke strukture i koristi modele da bi utvrdio njihove odnose.
2. Stiče primjenjive matematičke predstave i koncepte, koristi ih sa svrhom, izražavajući se matematičkim jezikom i simbolima u različitim situacijama i aktivnostima.

Nauka i tehnika

1. Posmatra pojave u prirodnom, materijalnom, društvenom svijetu i svijetu tehnike i uz iskustvena saznanja utvrđuje zakonitosti i veze.
2. Pokazuje kompetencije za ranu pismenost iz tehnologije u svakodnevnom životu, igri, učenju, radu i za predstavljanje ideja.
3. Pokazuje kompetencije za ranu pismenost iz nauke.

UMJETNOST I KULTURA

Ishodi učenja:

Stvaralaštvo i kreativnost

1. Prepoznaje osnovna izražajna sredstva u vlastitom i tuđem stvaralaštvu i u umjetničkim djelima.
2. Istražuje i izražava se kroz različite načine vlastitog izražavanja kroz umjetnost, medije, tehniku.
3. Stvara kreacije, rekonponuje, te predlaže idejna rješenja i inovacije kroz različite načine izražavanja.

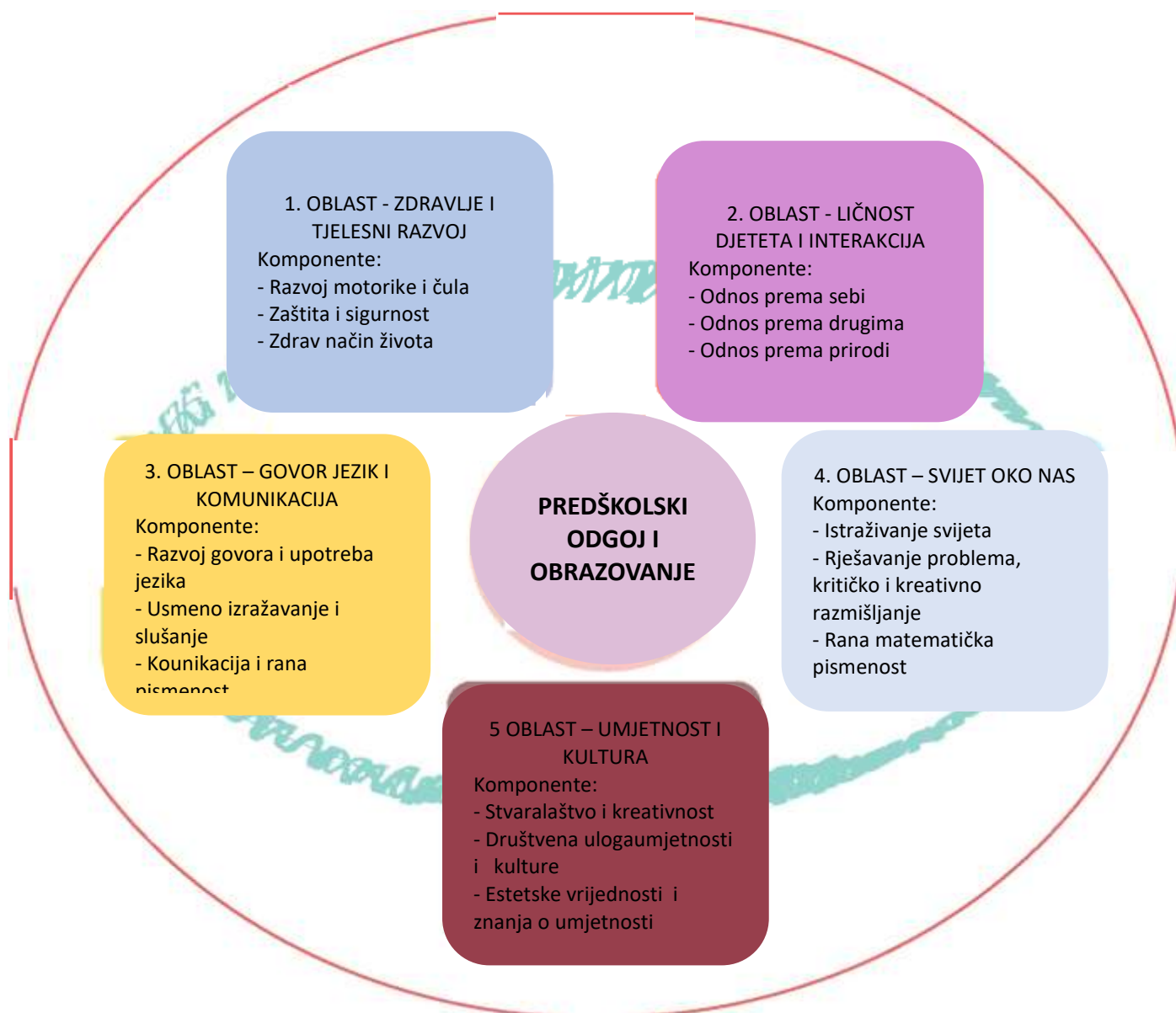
Društvena uloga umjetnosti i kulture

1. Učestvuje u društvenim i kulturno-umjetničkim aktivnostima i svečanostima
2. Procjenjuje umjetničke i kulturne pojave i događanja
3. Uvrđuje značaj i ulogu kulturno-historijskog naslijeđa u oblikovanju vlastitoga identiteta.

Estetske vrijednosti i znanja o umjetnosti

1. Prepoznaje važnost estetskih vrijednosti u svakodnevnom životu.
2. Istražuje umjetnička djela i različite vrste umjetnosti u cilju sticanja znanja opšte kulture.

Oblasti i komponente za predškolski odgoj i obrazovanje

KLJUČNE KOMPETENCIJE – PROŽIMAJUĆE TEME ZA PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE

Ključna kompetencija	Prožimajući pokazatelji
Jezičko - komunikacijska kompetencija na maternjem jeziku	<ul style="list-style-type: none"> • čita, razumije i analizira književne i informativne tekstove • piše razne vrste teksta za različite namjene i publiku • priča i sluša radi prenosa i razumijevanja informacija s uvažavanjem, efikasno, u različitim situacijama i u različite svrhe u konstruktivnom i kritičkom dijalogu • piše složene tekstove • kritički ocjenjuje komunikacije u različitim oblicima • izražava pozitivne stavove i pokazuje vještine za efikasnu međukulturalnu komunikaciju
a. Matematička pismenost	<ul style="list-style-type: none"> • koristi matematičke oblike mišljenja (logičko i prostorno razmišljanje) i prikazivanja (formula, model, konstrukcija, grafikon / dijagram), koji imaju univerzalnu primjenu kod objašnjavanja i opisivanja stvarnosti • poznaje matematičke pojmove i koncepte, uključujući najvažnije geometrijske i algebarske teoreme • poštuje istinu kao temelj matematičkog razmišljanja
b. Kompetencija u nauci i tehnologiji	<ul style="list-style-type: none"> • razumije i primjenjuje (dekodira, tumači i razlikuje) razne vrste prikazivanja matematičkih elemenata, fenomena i situacija; bira i zamjenjuje načine prikazivanja ako i kada je to potrebno • upotrebljava spremno znanja i metodologije da bi objasnilo prirodu (Kompetencija u tehnologiji se tumači kao primjena znanja da bi se promijenilo prirodno okruženje u skladu sa ljudskim potrebama.) • razumije odnos između tehnologije i drugih područja: naučni napredak (npr. u medicini), društvu (vrijednosti, moralna pitanja), kulturi (npr. multimediji) ili okruženju (zagađenost, održivi razvoj) • pokazuje spremnost za sticanja znanja iz prirodnih nauka i interes za nauku, naučnu i tehnološku karijeru
Informatička pismenost (informacijska, medijska, tehnološka)	<ul style="list-style-type: none"> • koristi kritički informaciono-komunikacijske tehnologije za dobivanje, vrednovanje i pohranjivanje informacija, za produkciju, predstavljanje i razmjene informacija i prilikom učešća u virtuelnim društvenim mrežama • posjeduje svijest o razlikama između realnog i virtuelnog svijeta • upotrebljava tehnologije u svrhu razvoja kreativnosti, inovativnosti i uključavanja u društvo; koristi tehnologije za podršku kritičkog načina razmišljanja • poštuje privatnosti prilikom korištenja društvenih mreža; poštuje etička načela, prepoznaje pouzdanost i valjanost dobivenih informacija; upotrebljava mrežu za širenje horizonata

<p>Učiti kako se uči</p>	<ul style="list-style-type: none"> • razvija suodgovornosti za vlastito učenje, samoprocjenu i definisanje vlastitih ciljeva učenja: <ul style="list-style-type: none"> • razvija svijest o vlastitim mogućnostima i o vlastitim jakim i slabim stranama, stilovima učenja, inteligencijama; posjeduje sposobnost identifikovanja sopstvenih potreba radi primjene sopstvenih strategija i procedura u procesu učenja • razvija sposobnosti popravljavanja, poboljšavanja (samoregulacija): <ul style="list-style-type: none"> • planira, izvršava, kontroliše, koriguje različite oblike komunikativnih aktivnosti (recepcije, interakcije, produkcije, medijacije) • upotrebljava različite metode i strategije učenja⁴: <ul style="list-style-type: none"> • poznaje i svjesno koristi različite strategije učenja • stiče, jer mu je to omogućeno, sposobnost otkrivanja svog najuspješnijeg i najbržeg načina za učenje, bira različite mogućnosti i najbolje primjenjuje u praksi • razvija kritički stav o tome šta uči u školi i kakav je vlastiti proces učenja • organizuje i uređuje vlastito učenje; razvija upornost • razvija samomotivaciju, samopouzdanje i potrebe za kontinuiranim učenjem
<p>Socijalna i građanska kompetencija</p>	<ul style="list-style-type: none"> • prepoznaje vlastite emocije; pokazuje zanimanje i poštovanje prema drugim kulturama • razumije vlastiti narodni identitet i sebe kao pripadnika određene zajednice koja je u interakciji s kulturnim identitetom Evrope i ostatka svijeta • posjeduje svijest o evropskom i svjetovnom kulturnom nasljedstvu i o kulturnoj i jezičkoj raznolikosti svijeta • poznaje lingvističke i kulturne posebnosti društva i zajednica u kojima se govori određeni strani jezik • razvija svjesnost i razumijevanje sociokulturnih i međukulturnih pravila i normi upotrebe stranog jezika; razvija odgovarajuću strategiju za komunikaciju, interpretaciju i korištenje poruka u skladu sa ovim pravilima i normama (sociolingvistička kompetencija): <ul style="list-style-type: none"> • uvažava karakteristične crte društvenih odnosa (pozdravi, način obraćanja) • uvažava pravila lijepog ponašanja (izražava zahvalnost, naklonost, dijeli brigu, radost, itd.) • uvažava razlike u jezičkim registrima (nivoi formalizma) • prepoznaje dijalekte i akcente (naglaske) kroz leksičke, gramatičke, fonološke, glasovne, paralingvističke (npr. govor tijelom) elemente • komunicira konstruktivno i pokazuje poštovanje u društvenim situacijama (kvalitetna međusobna komunikacija)
<p>Samoinicijativa i poduzetnička kompetencija</p>	<ul style="list-style-type: none"> • upravlja projektima • prepoznaje vlastite jake i slabe strane • radi u timovima na kooperativan i fleksibilan način • saraduje u aktivnostima konstruktivno i upotrebljava vještine grupnog rada • upravlja rizikom i razvija svijest o odgovornosti
<p>Kulturna svijest i kulturno izražavanje</p>	<ul style="list-style-type: none"> • izbjegava stereotipe; prihvata kompromise; razvija lični integritet; poštuje integritet drugih; ima primjerno samopouzdanje • izražava konstruktivno vlastito mišljenje i frustracije; ima sposobnost empatije • poznaje najznačajnija kulturna dostignuća, uključujući i pop-kulturu; cijeni umjetnički rad i kulturne događaje • uvažava i uživa u umjetničkim djelima i izvedbama i razvija osjećaj za lijepo

⁴ Pod strategijama podrazumijevamo najekonomičniji i najpotpuniji način na koji korisnik stranog jezika uspijeva staviti u pogon vlastite jezičke resurse i sposobnosti, kako bi odgovorio na potrebe određene komunikacijske situacije i ostvario željeni cilj. Upotreba strategija pretpostavlja primjenu metakognitivnih vještina učenja.

<p>Kreativno-produktivna kompetencija</p>	<ul style="list-style-type: none"> • razvija kompleksno mišljenje: <ul style="list-style-type: none"> • sažima, generalizuje, daje podršku upotrebi viših kognitivnih sposobnosti, kao što su analiza, sinteza, vrednovanje, upotreba kritičkog mišljenja (razlikuje činjenice i mišljenje; argumentuje teze) • upotrebljava logično strukturisanje i nizanje argumenata • razvija kreativnosti i potrebe za izraživanjem, te osjećaj za estetske vrijednosti: <ul style="list-style-type: none"> • iznosi i povezuje različite ideje; iznosi pretpostavke i proizvodi različite proizvode • razvija otvorenost različitog kulturnog izražavanja; pripremljeno je za razvijanje vlastite kreativnosti i sposobnosti izražavanja: <ul style="list-style-type: none"> • toleriše suprotne ideje • donosi zaključke samostalno • razvija pozitivan stav i pokazuje spremnost za relativiziranje sopstvenog stanovišta i sistema vrijednosti; razvija spremnost za otklon u odnosu na ustaljena ponašanja prema drugim kulturama • razvija radoznalost i želju za novim znanjima: <ul style="list-style-type: none"> • izražava vlastite misli, ideje i emocije • razvija sposobnosti posmatranja, učestvovanja i integrisanja novih iskustava i pokazuje spremnost za mijenjanje prethodnih
<p>Tjelesno-zdravstvena kompetencija</p>	<ul style="list-style-type: none"> • tjelesno-zdravstvene kompetencije podrazumijevaju prihvatanje i promovisanje zdravih stilova ponašanja, adekvatnih prehrambenih navika i tjelesnih aktivnosti koje omogućavaju pojedincu kvalitetan i zdrav život. U krajnjem cilju se odnose na formiranje pozitivne slike o sebi, sposobnost da se sebi omogući zdrav život i da se u vlastitom okruženju promoviše zdrav život.

Literatura

- Andrić, V., Čudina-Obradović, M. (1994), *Osnove opće i razvojne psihologije*, Školska knjiga, Zagreb
- Bećirović-Karabegović, J. (2018), *Razvojno primjereni predškolski kurikulum*, Agencija PERFECTA, Sarajevo
- Bredenkamp, S. & Rosegrant, T. (1995), *Reaching potentials: Transforming Early Childhood Curriculum and Assessment*, Volume 2. Washington DC: NAEYC.
- Kamenov, E. (1997), *Model osnova programa vaspitno-obrazovnog rada sa predškolskom decom*, Odsek za pedagogiju Filozofskog fakulteta, Novi Sad
- Marenić, Z. (2011), *Predškolski programi između tradicionalnog i savremenog* u Ćurak, H. (ur.). *Kvalitet predškolskog odgoja i obrazovanja u Bosni i Hercegovini* (str. 21-33), APOSO, Sarajevo
- Slunjski, E. (2006), *Stvaranje predškolskog kurikuluma u vrtiću - organizaciji koja uči*, Mali profesor, Zagreb
- Starč, B., Čudina-Obradović, M., Pleša, A., Profaca, B., Letica, M. (2004), *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*, Golden marketing - Tehnička knjiga, Zagreb.
- Okvirni zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju u Bosni i Hercegovini* (usvojen na 16. sjednici Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH, održane 11. i 30. 10. 2007. i na 9. sjednici Doma naroda, održanoj 29. 10. 2007. godine)
- Strateški pravci razvoja predškolskog odgoja i obrazovanja u BiH*, (septembar 2004), Ministarstvo civilnih poslova, Sarajevo
- Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju u Kantonu Sarajevo* (donesen na sjednici Skupštine Kantona Sarajevo održanoj 24. 7. 2008)
- Sporazum o zajedničkoj jezgri cjelovitih razvojnih programa za rad u predškolskim ustanovama* (2009), Službeni glasnik Bosne i Hercegovine br. 16/04, Sarajevo
- Pedagoški standardi za predškolski odgoj i obrazovanje i normativi prostora, opreme i didaktičkih sredstava predškolskog odgoja i obrazovanja*, 2003. (doneseni na osnovu člana 7. Zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju (Službene novine Kantona Sarajevo, br. 4/98, 9/00 i 18/02) i na prijedlog Prosvjetno-pedagoškog zavoda Sarajevo
- Okvirna politika unapređenja ranog rasta i razvoja djece u BiH* (2012), *Službeni glasnik BiH* br. 36/12. Dostupno na : www.unicef.org/BiH/UNICEF_ECD_Brosura_4LANG_01.pdf
- Akcioni plan za djecu Bosne i Hercegovine za period 2015-2018* (2015). Dostupno na: <http://www.mhrr.gov.ba/PDF/djeca/akcijski%20plan%20za%20djecu-BH-web.pdf>

- Standard zanimanja - odgajatelj/ica (2016), Vijeće Evrope u BiH. Dostupno na: http://www.mcp.gov.ba/org_jedinice/sektor_obrazovanje/dokumenti/drugi_doc/default.aspx?id=8679&langTag=hr-HR
- Standardi kvaliteta rada odgajateljica, pedagogica i direktorica u predškolskom odgoju i obrazovanju, APOSO – Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje, Sarajevo, 2011. Dostupno na: <http://aposo.gov.ba>
- Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Dostupno na: <http://www.azoo.hr/images/strucni2015/Nacionalni-kurikulum-za-rani-i-predskolski-odgoj-i-obrazovanje.pdf>
- Kurikulum za vrtce (1999). Dostupno na: http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/vrtci/pdf/vrtci_kur.pdf
- Program za područja aktivnosti u predškolskom vaspitanju i obrazovanju (od 3 do 6 godina). Crna Gora. Dostupno na: <file:///C:/Users/anurbe/Downloads/PREDSKOLSKO%20program%20od%20%203-6%20godina.pdf>
- Early Learning and Development Standards for Children from 0-6 Years. Dostupno na: https://www.unicef.org/tfymacedonia/MK_Pub_ELDS_ENG.pdf
14. Cjeloviti razvojni program predškolskog odgoja i naobrazbe. Dostupno na: <http://archive.erisee.org/downloads/2013/2/bh/Comprehensive%20program%20ov%20preschool%20education%20Tuzla%202011%20BH.pdf>
- Osnove programa odgojno-obrazovnog rada sa djecom predškolskog uzrasta, Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta, Pedagoški zavod, školska 1994/1995. godina.
- Primarni program odgojno-obrazovnog rada s djecom predškolskog uzrasta, Ministarstvo obrazovanja, nauke i informisanja, Kanton Sarajevo, Sarajevo 2000.
- Program predškolskog vaspitanja i obrazovanja. Dostupno na: https://www.rpz-rs.org/sajt/doc/file/web_portal/05/5.1/Program%20predskolskog%20vaspitanja%20i%20obrazovanja.pdf
- Opšte osnove predškolskog programa. Dostupno na: http://www.uvb.org.rs/pdf/opste_osnove_priprenog_predskolskog_programa.pdf
- Australian Government Department of Education, Employment and Workplace Relations. (2009). BELONGING, BEING & BECOMING. The early years learning framework for Australija. <http://www.ag.gov.au/cca>
- Finnish National Board of Education. (2010). National Core Curriculum for Pre-primary Education. https://www.oph.fi/download/153504_national_core_curriculum_for_pre-primary_education_2010.pdf
- Ministère l'Éducation Nationale (2014), Les programmes de l'école maternelle. <http://www.education.gouv.fr/>
- Ministry of Education, Science, Sport and Culture, Japan, (2001/2004), National Curriculum Standards for Kindergartens. http://www.ibe.unesco.org/curricula/japan/ja_ecefw_1998_eng.pdf
- Ministry of Education and Culture. (2007). National Core Curriculum. http://www.ibe.unesco.org/curricula/hungary/hu_al_fw_2007_eng.pdf
- Ministry of Education, New Zealand Government, (2017), Te Whāriki. He whāriki mātauranga mō ngā mokopuna o Aotearoa. Early childhood curriculum. <https://www.education.govt.nz/assets/Documents/Early-Childhood/Te-Whariki-Early-Childhood-Curriculum-ENG-Web.pdf>
- Ministry of Education and Research, Portugal (2006), Framework Plan for the Content and Tasks of Kindergartens. <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kd/vedlegg/barnehager/engelsk/frameworkplanforthecontentandtasksofkindergartens.pdf>
- National Institute for Education, Slovakia, (2008), The National Educational Programme ISCED 0 – pre-primary education. <http://www.oecd.org/education/school/48705963.pdf>
- Department for Children, School and Family (May 2008), Statutory Framework for the Early Years Foundation Stage Setting the Standards for Learning, Development and Care for children from birth to five. https://www.foundationyears.org.uk/files/2017/03/EYFS_STATUTORY_FRAMEWORK_2017.pdf
- Skolverket, (2010), Läroplan för förskolan Lpfö 98 Reviderad 2010. <http://www.svalov.se/download/18.34c7ffa157e68bd680addb3/1477654621434/L%C3%A4roplan%20f%C3%B6rskolan%20reviderad.pdf>
- National Council for Curriculum and Assessment, (2009), Aistear: the Early Childhood Curriculum Framework and Síolta, The National Quality Framework for Early Childhood Education. http://www.westmeathchildcare.ie/images/Aistear_Siolta_Similarities_Differences.pdf
- U.S. Department of Health and Human Services, Administration for Children and Families, Office of Head Start, (2010), The head Start Child development and early learning framework. Promoting Positive Outcomes in Early Childhood Programs Serving Children 3–5 Years Old. <https://www.acf.hhs.gov/ohs>

AGENCIJA ZA PREDŠKOLSKO,
OSNOVNO I SREDNJE OBRAZOVANJE

Save the Children

Izdavač:

Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje

Za izdavača:

Maja Stojkić, ravnateljica Agencije za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje

Grafički dizajn:

Ferida Abdagić

Lektura:

Indira Buljubašić

Štampa:

Avery d.o.o.

Tiraž:

